

Mgr Kamila Pałasz
Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego
palasz.kamila@gmail.com

Problematyka zrzeczenia się praw autorskich w ustawodawstwie polskim

Abstrakt

Obrót prawnym dobrami niematerialnymi w postaci praw autorskich jest powszechną praktyką w obecnych czasach. Dzięki umowom o korzystanie z praw autorskich oraz o przeniesienie praw autorskich twórca ma możliwość swobodnego dysponowania swoimi utworami, a co za tym idzie niejednokrotnie czerpania korzyści majątkowych. Z uwagi na przyjęty w ustawodawstwie polskim dualizm praw autorskich, w przypadku śmierci twórcy autorskie prawa osobiste nie wygasają, natomiast prawa autorskie majątkowe co do zasady po 70 latach przechodzą do domeny publicznej. Należy zadać sobie jednak pytanie, czy w obecnym stanie prawnym istnieje możliwość rozporządzenia swoimi uprawnieniami autorskimi w postaci zrzeczenia się ich jeszcze za życia. Przedmiotem niniejszego artykułu jest zatem analiza problematyki dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich w ustawodawstwie polskim.

Abstract

Legal trade in intangible goods in the form of copyrights is common practice nowadays. Thanks to agreements on the use of copyrights and on the transfer of copyrights, the creator is able to freely dispose of his works and, therefore, to obtain economic benefits many times. Due to the duality of copyrights adopted in Polish legislation, in the event of the author's death, the personal copyrights do not expire, while the economic copyrights are transferred to the public

domain as a rule after 70 years. However, we should ask ourselves whether in the current legal situation it is possible to dispose of one's copyright in the form of a renunciation of the copyright while one is still alive. The subject of this article is to analyse the problem of admissibility of renunciation of copyrights in Polish legislation.

Problematyka szeroko pojętego transferu i możliwości przeniesienia praw autorskich nie jest zagadnieniem nowym w doktrynie autorskoprawnej. Liczne wywoły dotyczą jednak kwestii zbywalności praw autorskich, w których nabywcą jest określony podmiot prawa cywilnego¹. Brak jest natomiast głębszej analizy problematyki dopuszczalności zrzeczenia się praw przysługujących twórcy jako sposobu wyzbycia się uprawnień autorskich jeszcze za jego życia. Pomimo jego istotnego znaczenia praktycznego i jurydycznego jest to temat pomijany w polskiej doktrynie, a ewentualne odniesienia do przedmiotowej problematyki są jedynie zdawkowe i nie wyczerpują dostatecznie tematu. Konieczne zatem jest scharakteryzowanie dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich na gruncie obecnie obowiązujących przepisów. Z uwagi jednak na charakter praw autorskich – jak się wydaje – niezbędne jest przeanalizowanie zagadnienia w szerszym wymiarze.

Impulsem do podjęcia się opracowania niniejszego tematu była ogólna refleksja nad problematyką instytucji domeny publicznej, a w szczególności nad jej zawartością². Oba te tematy mocno się łączą, bowiem – jak można sądzić – skutkiem zrzeczenia się praw autorskich będzie ich przejście do domeny publicznej. Podstawowym celem owego opracowania jest zaś przede wszystkim eksplikacja problemu zrzekalności praw autorskich w ustawodawstwie polskim przez udzielenie odpowiedzi na zasadnicze pytanie – czy obecnie obowiązujące regulacje autorskoprawne dają polskiemu twórcy możliwość zrzeczenia się

---

¹ Por. T. Targosz, K. Włodarska-Dziurzyńska, *Umowy przenoszące autorskie prawa majątkowe*, Warszawa 2010; E. Traple, *Umowy o eksploatację utworów w prawie polskim*, Warszawa 2010; P. Słezak, *Umowy w zakresie współczesnych sztuk wizualnych*, Warszawa 2012; K. Grzybczyk, *Prawo właściwe dla autorskoprawnej umowy licencyjnej*, Warszawa 2010; M. Czajkowska-Dąbrowska, *Pola eksploatacji utworów, czyli o dezintegracji pojęcia [w:] Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, pod red. S. Stanisławskiej-Kloc, A. Matlaka, Warszawa 2013; J. Szczotka, *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*, Warszawa 2013.

² S. Dusollier, *Scoping study on copyright and related right and the public domain*, Geneva 2011, s. 33–36.

przysługujących mu uprawnień, a jeśli tak, to w jakim zakresie oraz jaki jest faktyczny skutek takiej czynności.

W praktyce można bowiem spotkać się z konstrukcjami, które zapewniają zrzeczenie się praw autorskich w różnym zakresie. Obecnie zdarza się już (zwłaszcza w innych krajach), iż twórcy zrzekają się przysługujących im uprawnień jeszcze za ich życia. Takie rozwiązanie zapewnia m.in. licencja Creative Commons Zero. Dzięki niej twórca, składając odpowiednie nieodwołalne oświadczenie zrzeka się praw autorskich w ich najszerszym możliwym zakresie, które dozwala obowiązujące na danym terytorium prawo autorskie³. Oznacza to tym samym, iż owa licencja daje twórcom możliwość i formalne narzędzie na wyzbycie się przysługujących im uprawnień autorskich. Między innymi z uwagi na jej funkcjonowanie w obrocie prawnym konieczne jest dokonanie analizy, czy w Polsce jest zatem w ogóle możliwe przyjęcie takiego rozwiązania.

1. Pojęcie zrzeczenia się praw

Podjmując rozważania w zakresie zrzeczenia się praw autorskich, należy w pierwszej kolejności scharakteryzować pojęcie zrzeczenia się praw, a ponadto wskazać, jakie skutki będzie ono wywierać w obrocie prawnym.

Zrzeczenie się jest podlegającym ocenie prawnej zachowaniem, czynnością, która zazwyczaj ma postać działania. W literaturze podnosi się, iż ma ono charakter intencjonalny i stanowi realizację określonego uprawnienia, którego treścią jest wola wyzbycia się przysługujących danemu podmiotowi praw⁴. Pojęcie to oznacza zazwyczaj jednostronną rezygnację bądź też wyzbycie się prawa lub uprawnienia, które co do zasady prowadzi w szerokim ujęciu do jego wygaśnięcia. Ponadto skutkiem będzie również to, iż podmiot zrzekający się prawa bądź uprawnienia nie będzie miał możliwości skorzystania już z niego w przyszłości⁵.

Zasadne jest, by – charakteryzując pojęcie zrzeczenia się praw – odnieść się do znanej prawu polskiemu klasyfikacji czynności prawnych. Największe znaczenie będzie miał podział czynności prawnych ze względu na wywołane skutki prawne. Czynności prawne możemy podzielić zatem na zobowiązujące, rozporządzające i zobowiązująco-rozporządzające. Nie ulega wątpliwości, że zrzeczenie jest formą czynności rozporządzających. Przez czynność rozporządzającą należy rozumieć taką czynność cywilnoprawną odnoszącą się do prawa

³ Tekst licencji CC0: <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode.pl>, [dostęp 28.02.2018].

⁴ G. Wolak, *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2016, s. 29–41.

⁵ K. Riedl, *Materiałnoprawne skutki zrzeczenia się roszczenia w procesie cywilnym*, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 1.

podmiotowego, której skutkiem jest zmiana uprawnionego podmiotu bądź też zmiana treści prawa⁶. Jej celem i bezpośrednim skutkiem prawnym jest rozporządzenie prawem podmiotowym, czyli: przeniesienie, obciążenie lub jego zniesienie⁷. Podstawowym zadaniem jest zatem wywołanie zmiany w kręgu praw majątkowych podmiotu dokonującego tej czynności⁸. Czynność rozporządzająca może przybierać różne formy. Jedną z nich jest zniesienie prawa majątkowego przysługującego podmiotowi uprawnionemu. Poprzez czynność zniesienia (zrzeczenia) uprawniony podmiot pozbywa się przysługującego mu prawa, co skutkuje jego wygaśnięciem. Konieczne jest jednak zaznaczenie, iż rozporządzenie dotyczyć może tylko prawa zbywalnego, które istnieje i przysługuje podmiotowi zbywającemu w takim samym bądź też szerszym zakresie, zgodnie z obowiązującą zasadą *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*⁹. W związku z powyższym stwierdzić należy, iż czynność rozporządzająca w postaci zrzeczenia się danego prawa bądź uprawnienia jest czynnością wywołującą najdalej idące skutki prawne.

Problematyka zrzeczenia się praw autorskich nie jest jednolita i odmiennie kształtować się będzie w zależności od tego, z jakim rodzajem praw mamy do czynienia. Wszystko to za sprawą charakterystycznej konstrukcji systemu autorskiego, jaka została przyjęta do naszego porządku prawnego. Przypomnieć należy, że polski ustawodawca przyjął rozwiązanie opierające się na dualistycznym modelu praw autorskich. Powstało ono wewnątrz systemu kontynentalnego *droit d'auteur*¹⁰. Przyjęty system akcentuje osobisty charakter uprawnień, bowiem znaczącą rolę nadaje osobistej więzi twórcy¹¹. Prawa autorskie w systemie *droit d'auteur* mniej służą społeczeństwu i rozwojowi kultury, a zdecydowanie bardziej skupiają się na ochronie interesów twórcy. Przyjęta przez polskiego ustawodawcę koncepcja zakłada, iż prawo autorskie składa się z dwóch odrębnych praw – różnych co do treści i co do charakteru: osobistych i majątkowych. Takie ukształtowanie systemu autorskiego oznacza, że na zbiór interesów twórcy składają się osobne prawa osobiste i osobne prawa majątkowe. Prawa osobiste chronią więź twórcy z utworem, a więc osobisty stosunek twórcy do stworzonego

⁶ W doktrynie prawa nie ma pełnej zgodności co do jednoznacznego wyjaśnienia pojęcia czynności rozporządzającej.

⁷ S. Softysiński, *Czynności rozporządzające. Przyczynek do podstawowych pojęć cywilistycznych* [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Prof. W. Czachórskiego*, pod red. J. Błęzyńskiego, J. Rajskego, Warszawa 1985, s. 301 i nn.

⁸ Z. Radwański [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2002, s. 734.

⁹ *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom I. *Część ogólna*, red. M. Fras, M. Habdas, 2017, s. 458.

¹⁰ *Prawo własności intelektualnej*, red. J. Sieńczyło-Chlabicz, wyd. 4, Warszawa 2015, s. 38.

¹¹ A. Nowak-Gruca, *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013, s. 78.

dzieła. Są one ściśle związane z twórcą, mogą przysługiwać tylko jemu, a ponadto są niezbywalne i nie wygasają wraz ze śmiercią autora. Z kolei autorskie prawa majątkowe gwarantują twórcy czerpanie pożytków ekonomicznych z eksploatacji dzieła. Z uwagi na swój zbywalny charakter mogą na mocy ustawy lub umowy przysługiwać także innym niż twórca podmiotom. Są także ograniczone w czasie. Ochrona autorskoprawna trwa przez cały okres życia autora oraz co do zasady dodatkowo siedemdziesiąt lat od jego śmierci. Po jego upływie autorskie prawa majątkowe wygasają, a twórczość przechodzi do domeny publicznej.

Analizowane zagadnienie z uwagi na konstrukcję przyjętą przez polskie prawo autorskie jest niejednoznaczne. Rodzi ono w związku z tym argumenty zarówno za, jak i przeciw. Rozpoczynając od argumentów wyrażających sprzeciw wobec możliwości zrzeczenia się praw autorskich, należy odwołać się do uregulowań międzynarodowych, które dały podwaliny pod krajowe ustawodawstwa autorskie. Jednym z podstawowych aktów regulujących i kształtujących prawo autorskie jest konwencja berneńska. Wedle art. 7 ust. 1 konwencji czas trwania ochrony obejmuje życie autora i pięćdziesiąt lat po jego śmierci¹². Akt paryski konwencji stanowi z kolei w art. 7 ust. 6¹³, iż państwa członkowskie mogą w swoich krajowych ustawodawstwach ustanowić dłuższy czas trwania ochrony. Celem konwencji było stworzenie podstaw ochronnych, a także zapewnienie ich na odpowiednim poziomie¹⁴. Na gruncie wskazanych wyżej przepisów twierdzi się, iż autorskie regulacje krajowe nie mogą przyjąć krótszego okresu ochronnego niż ten wskazany w konwencji. Niniejszy akt stanowić ma niejako minimalny okres ochronny praw majątkowych, a co za tym idzie wydaje się zatem, iż niedopuszczalne jest jego skrócenie w drodze czynności prawnej. Moim zdaniem konwencja nie stanowi w swojej obecnie obowiązującej treści jednoznacznie o braku możliwości zrzeczenia się praw autorskich. Przykładem tego mogą być liczne ustawodawstwa dopuszczające możliwość zrzeczenia się uprawnień autorskich w różnym zakresie. Mimo iż kwestią priorytetową uregulowań konwencyjnych była jak najlepsza ochrona praw autorskich, uważam, że konwencja berneńska *expressis verbis* nie zakazuje ich zrzekalności.

Jeśli zaś chodzi o argumenty za możliwością zrzekania się praw autorskich, to niezbędne jest zastanowienie się, czy wprowadzenie takiego zakazu nie ograniczałoby wolnej woli i autonomii przysługujących twórcom. W prawie polskim istnieje zasada autonomii woli, która jest jedną z podstawowych założeń i dyrektyw interpretacyjnych prawa cywilnego¹⁵. Przejawia się ona przede wszystkim

¹² Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r., (Dz.U. 1935 nr 84 poz. 515).

¹³ Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 24 lipca 1971 r. (Dz.U. z 1990, nr 82, poz. 474).

¹⁴ J. Błeszyński, *Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie*, Warszawa 1979, s. 25.

¹⁵ *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom I. Część ogólna, red. M. Fras..., s. 207.

w tym, iż każdy podmiot ma moc w zakresie kształtowania swojej sytuacji prawnej poprzez dokonywane czynności prawne, a także przez przyznanie każdemu podmiotowi mocy decyzyjnej w zakresie sposobu wykonywania swoich uprawnień podmiotowych, zarówno przez czynności prawne, jak i faktyczne. Oznacza to, iż każdy podmiot ma wolność w kształtowaniu stosunków prawnych. Jednak należy pamiętać, że owa wolność powinna jawić się w granicach dozwolonych przez prawo. Podmioty mogą podejmować wszelkie czynności prawne, a jakiegokolwiek wyjątki od rzeczonej zasady winny być jasno sformułowane. Jeśli chodzi o możliwość zrzecania się autorskich praw majątkowych, to wyraźnie widać, iż przyjęcie poglądu o braku takiej możliwości naruszać będzie zasadę autonomii woli. W związku z tym twierdząc, iż ograniczanie twórcy w decydowaniu o przysługujących mu uprawnieniach autorskich stoi w sprzeczności ze wskazaną zasadą prawa prywatnego. Ponadto konieczne jest wskazanie, iż możliwość zrzeczenia się uprawnień, zwłaszcza majątkowych, przez twórcę nie rodziłaby negatywnych skutków – wręcz przeciwnie. Przekazanie autorskich praw majątkowych do domeny publicznej stymulowałoby dalszy rozwój kultury i sztuki, a także wzbogacałoby zasoby społeczne, które stanowią dobro wspólne całego społeczeństwa. Oprócz tego dopuszczenie możliwości zrzecania się praw autorskich zdecydowanie usprawniłoby obrót prawnym stworzonymi utworami, który obecnie rodzi liczne problemy.

Podsumowując powyższe, uważam, iż dopuszczalne jest zrzeczenie się praw autorskich. Skutkiem ich zrzeczenia się będzie skrócenie okresu ochronnego, a tym samym jednoczesne przejście twórczości do domeny publicznej. Brak jest przesłanek oraz argumentów, które zasadnie ograniczałyby taką możliwość. Każdy podmiot winien dysponować swobodną wolą i w swojej decyzyjności być ograniczony jedynie przepisami prawa bądź też zasadami współżycia społecznego. W niniejszej sytuacji brak jest bowiem podstaw do uznania konstrukcji zrzeczenia się praw autorskich za niedopuszczalną.

2. Zrzeczenie się autorskich praw osobistych

Wedle art. 16 pr. aut. *Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem [...] ¹⁶*. Ustawodawca jednoznacznie autorskim prawom osobistym zagwarantował status praw niezbywalnych. W praktyce oznacza to, że nie mogą być one przedmiotem obrotu prawnego z uwagi na ich nierozdzielne związanie z osobą twórcy. Mając jednak na uwadze realia powszechnego obrotu,

¹⁶ Ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83, ze zm.).

może być trudno zaakceptować taką konstrukcję, bowiem stwarza ona nie lada przeszkodę w swobodnym obrocie dziełami. Polska ustawa autorska w treści art. 16 pr. aut. posługuje się dwoma odrębnymi określeniami: zbycie i zrzeczenie. Nie ulega wątpliwości, że obie te czynności stanowią różne postaci rozporządzania przysługującym prawem. Określenie „zbycie” oznaczać będzie przeniesienie praw (np. w drodze umowy). Zdaniem Sądu Najwyższego „zbycie” ma szerokie znaczenie w języku potocznym, niemniej jednak na gruncie przepisów prawnych nie można przypisać mu potocznego znaczenia. Według ujęcia prawnego „zbycie” oznacza „odstąpienie, scedowanie”, które może przybrać zarówno formę odpłatną (np. sprzedaż), jak i nieodpłatną (np. darowizna)¹⁷. Z kolei „zrzeczenie” stanowi formę zniesienia prawa (swego rodzaju unicestwienia, pozbycia się danego prawa).

Autorskich praw osobistych nie można się zrzec oraz zbyć zarówno w drodze *inter vivos*, jak i *mortis causa*. Ograniczenia w przenoszeniu praw osobistych wprowadzone przez polskiego ustawodawcę wynikają z faktu, że utwór stanowi wyraz osobowości twórcy i nosi znamię jego indywidualizmu. Każda zatem klauzula umowna mająca na celu zbycie bądź zrzeczenie się autorskich praw osobistych będzie bezwzględnie nieważna jako sprzeczna z art. 16 pr. aut. Za znaczące należy uznać orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie, w którym wskazano, iż *Przy zachowaniu zasady niezbywalności autorskich praw osobistych dopuszczalne jest zrzeczenie się przez twórcę wykonywania części tych praw na rzecz osób trzecich, w tym przedsiębiorców*¹⁸. W związku z tym możliwe jest zatem zobowiązanie osoby trzeciej do niewykonywania określonego prawa osobistego. Należy się jednak zgodzić z twierdzeniem J. Barty i R. Markiewicza, iż *kwestia swobody czynności prawnych w tym zakresie powinna być oceniana odrębnie dla różnych kategorii utworów i poszczególnych dóbr osobistych*¹⁹. Co istotne, zezwolenie na wykonywanie autorskich praw osobistych nie może być interpretowane jako zrzeczenie się wykonywania autorskich praw osobistych. Oznacza to, że takie działanie nie jest przez to sprzeczne z ustawą. Udzielenie zgody w zakresie niewykonywania uprawnień osobistych można zawsze odwołać.

Ciekawy pogląd będący jednocześnie *novum* został wyrażony przez J. Bartę i R. Markiewicza. Twierdzą oni, iż wykładnia literalna art. 16 pr. aut. może stanowić podstawę do wykształcenia się przeciwnej niż do tej pory interpretacji sądowej, według której poszczególne uprawnienia osobiste będą mogły stanowić przedmiot obrotu w postaci zbycia lub też nawet zrzeczenia. Według nich,

¹⁷ Wyrok SN z 4.06.2013 r., sygn. akt. I PK 8/13, LEX nr 1438499.

¹⁸ Wyrok SA w Warszawie z 14.05.2007 r., sygn. akt. I ACa 668/06, OSA 2008 nr 12, poz. 39.

¹⁹ *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, pod red. J. Barty, R. Markiewicza, Warszawa 2011, s. 167.

wskazany przepis zawiera jedynie stwierdzenie, iż nie podlega zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem. Ustawa literalnie odnosi się zatem do pojęcia „*więzi twórcy z utworem*”. Może to oznaczać możliwości zbywalności bądź zrzekalności poszczególnych praw chroniących ową więź. Argumentem na poparcie takiej tezy będzie twierdzenie, iż nie zawsze przeniesienie poszczególnych praw osobistych przesądzać będzie o równoczesnym zrzeczeniu się lub zbyciu więzi twórcy z utworem, która rozumiana jest jako całościowe osobiste prawo autorskie²⁰.

Teoretycy z zakresu prawa autorskiego twierdzą, iż w praktyce już coraz częściej spotyka się postanowienia umowne, które w gruncie rzeczy (choć nie wprost) prowadzą do zrzeczenia się autorskich praw osobistych, nawet pomimo istniejących zakazów ustawowych w tym zakresie. Uważają, że w związku z tym skuteczniejszą ochronę zapewniają te uregulowania państwowe, gdzie istnieje wprost możliwość wyzbycia się autorskich uprawnień osobistych, wymagając jednocześnie, aby owo zrzeczenie było szczegółowe i precyzyjnie dookreślone²¹. W Polsce jest to proceder wykraczający poza przyjęte ramy zwyczajowe, natomiast w krajach, gdzie zrzeczenie się jest możliwe, ustawodawca kontroluje takie zachowania, a więc i obrót prawny jest z tego powodu bezpieczniejszy. Podmioty nie szukają rozwiązań na skróty, tylko działają na podstawie ustawowo udzielonego im uprawnienia.

Niezwykle ważny w kontekście omawianej problematyki jest fakt, iż konwencja berneńska (art. 6 bis) nie ma w swojej treści postanowień dotyczących braku możliwości przenoszenia autorskich praw osobistych. Wnioskować można a contrario, iż nie zakazuje wprowadzania rozwiązań umożliwiających zarówno ich przenoszenie, jak i zrzeczenie²². Brak wyraźnego zakazu jest bardzo często interpretowany jako swego rodzaju milcząca zgoda na zrzeczenie. Pod dyskusję należy pozostawić zatem ową kwestię i pytanie, czy polski ustawodawca przyjął właściwą konstrukcję autorskich praw osobistych. Wydawać by się mogło, na pierwszy rzut oka, że polskie prawo autorskie funkcjonuje w swojej postaci całkiem dobrze. Jednak mając na względzie realia obrotu prawnego, budzi wątpliwości, czy nie lepiej owe restrykcyjne ograniczenia nieco załagodzić, by łatwiej i prościej można było obracać utworami. Obecnie bowiem w praktyce zakaz zrzekania i zbywania prerogatyw osobistych nastęrcza wielu problemów.

W poszczególnych państwach na całym świecie wyodrębnia się różne autorskie prawa osobiste, odmiennie określa się czas ich trwania, a nawet możliwość zrzeczenia się tych uprawnień. Istnieją państwa, w których ich zrzeczenie jest możliwe i ustawowo zagwarantowane przez prawo. Zwłaszcza ma to miejsce

²⁰ Tychże, *Prawo autorskie*, Warszawa 2013, s. 110.

²¹ Podają za: A.M. Niżankowska, *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 291.

²² Tamże, s. 292.

w państwach systemu *common law*. Pierwszym przykładem jest ustawodawstwo brytyjskie, które zgodnie z sec. 87 (1), (2), (3) Copyright, Designs and Patents Act 1988²³ przewiduje możliwość zrzeczenia się w każdej chwili autorskich praw osobistych zwykle w wyniku umowy, ale nie tylko. W tym celu wymaga się sporządzenia pisemnego aktu, który podpisuje osoba wyzbywająca się swoich prerogatyw. Podmiot może zrzec się praw do określonego dzieła, do pewnej grupy utworów, a także do wszystkich swoich dzieł, a więc do całej twórczości. Co ważne, owo zrzeczenie dotyczy utworów już stworzonych, ale także może odnosić się do utworów stworzonych w przyszłości. W prawie brytyjskim blankietowe zrzeczenie się autorskich praw osobistych jest jak najbardziej dopuszczalne. Tak zakreślona swoboda decyzyjna w zakresie zrzekalności autorskich praw osobistych jest niemal bezgraniczna. Ponadto zrzeczenie się uprawnień osobistych może być dokonane bezwarunkowo lub warunkowo z możliwością zastrzeżenia ewentualnego odwołania dokonanego wyzbycia się praw. Brytyjska ustawa autorska zawiera domniemanie, iż wyzbycie dokonane na rzecz danego podmiotu rozciąga się na jego spadkobierców oraz licencjobiorców, chyba że wyzbywający się podmiot postanowi odmiennie.

Możliwość takiego zrzeczenia się jest dogmatycznie interesująca, ponieważ doktryna brytyjska uważa prawa moralne za podstawowe prawa człowieka, a także określa je jako dające minimalną gwarancję pozycji prawnej autora. Jednak, co najważniejsze, praktyka całkowitego zrzeczenia się autorskich praw osobistych nie jest kwestionowana przez żadnego twórcę. Najczęściej do zrzeczenia się uprawnień osobistych dochodzi w umowach wydawniczych, gdzie zbywcy przenoszą nie tylko majątkowe prawa autorskie, ale także dokonują zrzeczenia się praw osobistych²⁴. W konsekwencji brytyjskie ustawodawstwo stworzyło rozwiązanie, które jest bardzo praktyczne w obrocie prawnym²⁵.

Z kolei w Kanadzie zgodnie z sec. 14.1 (2) Copyright Act of Canada autorskie prawa osobiste nie mogą być przeniesione (z wyjątkiem dziedziczenia), ale za to można się ich zrzec w całości lub w części²⁶ w dowolnej formie. Kanadyjskie prawo autorskie pozwala twórcom zrzec się praw moralnych nawet bez ich pisemnej zgody. Praktyka ta znajduje poparcie w kanadyjskim orzecznictwie

²³ Copyright, Designs and Patents Act 1988, http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=127295, [dostęp 2.11.2017].

²⁴ D. Skauradszun, *Approaching or overtaking: transferring copyright in Germany and in the UK*, „Journal of Intellectual Property Law & Practice” 2011, vol. 6, nr 9, s. 4.

²⁵ Na przykład, jeśli utwór został stworzony przez dużą liczbę współtwórców, każdy z nich może przenieść swoją pozycję prawną i zrzec się swoich praw osobistych, tak aby ta pozycja prawna mogła zostać połączona w pakiet i być efektywnie wykonywana przez jedną osobę [D. Skauradszun, *Approaching or overtaking...*, s. 4.].

²⁶ Copyright Act of Canada (R.S.C., 1985, c. C-42), <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/page-4.html#h-8>, [dostęp 2.11.2017].

sądowym. Autorskich praw osobistych wyzbyć się można, zastrzegając odpowiednie postanowienie w umowie, np. w umowach wydawniczych. Co ważne, zbycie praw majątkowych nie stanowi automatycznie zrzeczenia się praw moralnych. Jeśli zatem twórca chce pozbyć się swoich uprawnień osobistych przy okazji przeniesienia praw majątkowych, należy zadbać o to, by licencje bądź cesje obejmowały wyraźne pisemne oświadczenie twórcy o zrzeczeniu się autorskich praw osobistych²⁷.

Prawo autorskie obowiązujące w Stanach Zjednoczonych Ameryki znacząco różni się od prawa kanadyjskiego. Jak zostało wcześniej wskazane, ustawodawstwo Kanady dozwala na wyzbycie się uprawnień osobistych w całości lub w części i odnosi się do wszystkich rodzajów dzieł. Natomiast amerykańskie prawo autorskie, owszem, daje możliwość zrzeczenia się praw moralnych, jednak tylko co do tzw. dzieł sztuki wizualnej. Dokonanie czynności zrzeczenia się autorskich praw osobistych gwarantuje § 106A e(1) VARA, statuując w swojej treści przesłanki konieczne do ich prawidłowego wyzbycia się. Niezbędna jest wyraźna zgoda twórcy na zrzeczenie się praw osobistych. Jest to odmienność od systemu kanadyjskiego, w którym możliwe jest i praktykowane dorozumiane zrzeczenie się uprawnień moralnych. Czynność winna być dokonana w formie pisemnej i podpisana przez zrzekającego się autora. Ponadto dokument dotyczący wyzbycia się autorskich praw osobistych musi szczegółowo określać dzieło, do którego praw zrzeka się uprawniony podmiot²⁸.

Oprócz wskazanych wyżej państw również wśród krajów Europy kontynentalnej możemy wyróżnić ustawodawstwa, które pozwalają na zrzeczenie się uprawnień osobistych. Należy tutaj wskazać Luksemburg, gdzie w nowej ustawie autorskiej z 2001 r. znalazło się postanowienie stanowiące o tym, iż twórca może zrzec się uprawnień osobistych, jak i przenieść je w części bądź w całości, o ile jednak nie zostanie naruszony jego honor lub reputacja. Ponadto w Finlandii, Danii, Holandii czy Szwecji autorskie prawa moralne mogą zostać uchylone w pewnym zakresie lub też częściowo przez uprawniony podmiot. Natomiast w Irlandii brak jest ograniczeń, jeśli chodzi o zrzeczenie się autorskich praw moralnych.

W świetle powyższego można zauważyć, iż wiele państw przyjęło w swoich ustawodawstwach odpowiednio dostosowane rozwiązania – jedne w szerszym, a drugie w ograniczonym zakresie uregulowały kwestię wyzbycia się uprawnień osobistych. Niewątpliwie istotny wpływ na regulacje w zakresie zrzeczenia się praw autorskich w poszczególnych ustawodawstwach ma kwestia przyjęcia przez dane państwo określonego systemu autorskiego. Wielka Brytania, USA oraz

²⁷ <http://users.trytel.com/~pbkerr/copyright.html>, [dostęp 2.11.2017].

²⁸ <https://www.copyright.gov/title17/92chap1.html> – The Visual Artists Rights Act of 1990 (VARA), [dostęp 2.11.2017].

Kanada to kraje systemu *common law*, w których obowiązuje system *copyright* stawiający uprawnienia majątkowe na piedestale, przyznając autorskim prawom osobistym mniejsze znaczenie praktyczne. Jednak nie należy zapominać, że jeśli twórca zrzeknie się przysługujących mu autorskich praw osobistych w państwie, gdzie możliwość ich wyzbycia jest możliwa, to nie znaczy to, że wyzbywa się ich wszędzie. W krajach, gdzie praw osobistych nie można się zrzec, uprawnienia osobiste będą nadal mu przysługiwały i w razie ich naruszenia będzie miał możliwość interwencji w celu ich ochrony.

Polska ustawa autorska wprost w art. 16 pr. aut. wprowadza zakaz zrzecania się więzi twórcy z utworem jako całości. Dopuszczalne jest wobec tego zrzeczenie się poszczególnych jej uprawnień składających się na treść autorskich praw osobistych. Nie jest to jednak *expressis verbis* wyrażone w przepisach i takowe uprawnienie należy wyprowadzić po dogłębnej interpretacji. Orzecznictwo polskie milczy, uznając jedynie możliwość zrzeczenia się ich wykonywania. W związku z tym niejasność i nieprecyzyjność przepisów ustawowych stwarza problemy natury praktycznej. Ugruntowane przekonanie historyczne o niemożliwości zrzeczenia się prerogatyw osobistych jako tych immanentnie związanych z osobą twórcy, w obecnych realiach rodzi liczne problemy podczas swobodnego obrotu dziełami. Konstrukcje przyjęte w zagranicznych ustawodawstwach są w tym względzie bardziej przejrzyste w swoich założeniach. Rozwiązanie przyjęte w Wielkiej Brytanii jest najbardziej korzystne dla twórcy, a co za tym idzie korzystne dla obrotu autorskiego. Zważając na istniejące już regulacje, a więc zakaz całkowitego zrzeczenia się więzi twórcy z utworem, wydaje się, że postanowienia dotyczące zrzekania się poszczególnych pojedynczych elementów lub części uprawnień autorskich mogłyby mieć zastosowanie w naszym systemie autorskim.

3. Zrzeczenie się autorskich praw majątkowych

Drugą grupą uprawnień przysługujących twórcy są autorskie prawa majątkowe. Ich zakres i treść wyznacza art. 17 pr. aut., wedle którego *Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórca przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu*²⁹. Podstawową cechą autorskich praw majątkowych jest ich zbywalny charakter, a to oznacza, że twórca ma możliwość rozporządzania swoimi prawami. Ustawa autorska wskazuje dwa sposoby przejścia uprawnień majątkowych. Mogą być one przenoszone na inne osoby (zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne)

²⁹ Ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83, ze zm.).

inter vivos pod postacią zawartej umowy, a ponadto będą również wchodziły do masy spadkowej (*mortis causa*), podlegać więc będą dziedziczeniu. Jeśli chodzi o możliwość umownego przeniesienia autorskich praw majątkowych, to ustawa wyróżnia dwie podstawowe postaci umów, jakie może zawrzeć uprawniony podmiot. Jest to po pierwsze umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych, a po drugie umowa upoważniająca do korzystania z utworu, czyli tzw. umowa licencyjna. Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych ma na celu przejście składnika całości prawa autorskiego wyodrębnionego gospodarczo oraz prawnie³⁰. Z kolei umowa licencyjna to umowa, wedle której – zgodnie z art. 67 ust. 1 pr. aut. – twórca może udzielić upoważnienia do korzystania z utworu na wymienionych w umowie polach eksploatacji z określeniem zakresu, miejsca i czasu tego korzystania³¹. Wskazane w ustawie autorskiej sposoby przejścia autorskich praw majątkowych to teoretycznie jedyne możliwości, jakie zapewnia obecnie obowiązujące prawo autorskie w przypadku chęci twórcy do wyzbycia się swoich uprawnień majątkowych. Należy zadać sobie jednak pytanie, czy istnieje możliwość swego rodzaju pozbycia się praw i przeniesienia ich automatycznie do zasobów domeny publicznej. Można wyobrazić sobie przecież sytuację czysto teoretyczną, gdzie twórca stworzył utwór, lecz nie chce, aby przysługiwały mu żadne prawa. Nie chce też czerpać z nich żadnych korzyści materialnych.

Jedynym odniesieniem ustawodawcy do możliwości zrzekania się autorskich praw majątkowych jest art. 18 ust. 3 pr. aut., zgodnie z którym *Prawo do wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1, art. 19¹, art. 20 ust. 2–4, art. 20¹ oraz art. 70 ust. 2¹, nie podlega zrzeczeniu się, zbyciu ani egzekucji*³². Prawo do wynagrodzenia jest jednym z praw wchodzących w skład triady uprawnień majątkowych przysługujących twórcy z racji stworzenia utworu. Już na pierwszy rzut oka widać, iż nawet jeśli istniałaby możliwość zrzeczenia się autorskich praw majątkowych, to czynność zrzeczenia nie będzie dotyczyła uprawnienia do wynagrodzenia we wskazanych przypadkach. Zapis ten obowiązuje twórcę, ale także jego spadkobierców, którzy nabyli owo uprawnienie³³.

Stworzenie czegokolwiek spełniającego przesłanki utworu z chwilą jego ustalenia podlega automatycznie ochronie prawnej. Nie bierze się pod uwagę woli twórcy, czy chce on, aby jego twórczość została objęta ochroną autorską, czy też nie. Ochrona powstaje z mocy samego prawa³⁴. Twórca może bowiem chcieć

³⁰ M. Kępiński, *Umowy prawa autorskiego* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2017, s. 702.

³¹ Ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83, ze zm.).

³² *Ibidem*.

³³ I. Matusiak, *Treść prawa autorskiego* [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, pod red. P. Słężaka, Warszawa 2017, s. 199.

³⁴ K. Grzybczyk, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *tamże*, s. 39.

(nie można wykluczyć wszak takich przypadków), aby jego twórczość zasiłała dorobek publiczny, wspomagając przy tym twórcze procesy innych podmiotów. Polskie prawo autorskie skupia się jednak bardzo mocno na ochronie praw, nie mając na względzie potencjalnej woli autora. Twórca wyrażający wolę zrzeczenia się autorskich praw majątkowych najczęściej mógłby kierować się zapewne realizacją jakiegoś celu społecznego. Oświadczenie mające za przedmiot zrzeczenie się uprawnień majątkowych prawdopodobnie służyłoby poszerzeniu i wspieraniu szeroko pojętego dobra wspólnego, dobra kulturalnego – wspomagając tym samym rozwój artystyczny i twórczy nowych twórców. Dla autora, który chciałby wesprzeć swoją twórczością domenę publiczną, nie powinny mieć żadnego znaczenia kwestie ekonomiczne, bowiem razem ze zrzeczeniem się autorskich praw majątkowych wyzbywałby się on możliwości zarobkowania na niej.

W doktrynie spotkać można głosy, iż niedopuszczalne jest na gruncie obecnie obowiązujących przepisów przeniesienie utworu do domeny publicznej jeszcze za życia twórcy. Jednak *expressis verbis* ustawa tego nie zabrania. Teorię głoszącą o możliwości zrzekania się autorskich praw majątkowych prezentuje I. Matusiak, który stwierdza iż, *autorskie prawa majątkowe są zbywalne, gdyż mogą być przedmiotem obrotu w drodze inter vivos i mortis causa; można się ich zrzec (z wyjątkiem sytuacji uregulowanych w art. 18 ust. 3 pr. aut.)*³⁵. Autorskie prawa majątkowe zostały określone jako uprawnienia podlegające zrzeczeniu również przez J. Sieńczyło-Chłabicz³⁶. Wskazani autorzy krótko odnoszą się do tej kwestii, nie prezentując jednak głębszych rozważań na ten temat. Istnieje pogląd, wedle którego zrzeczenie się autorskich praw majątkowych, np. wskutek posłużenia się oświadczeniem *Creative Commons Zero* (CC0) na gruncie polskiego prawa autorskiego wywrze skutek w postaci udzielenia przez twórcę licencji niewyłącznej³⁷. J. Barta i R. Markiewicz uważają, iż w kwestii zrzekalności praw autorskich można zastanawiać się jedynie nad skutecznością zrzeczenia się w formie przyjętej przez CC0, prawa do wynagrodzenia, ale poza zakresem restrykcji wynikającej z art. 18 ust. 3 pr. aut³⁸.

Również zagraniczne ustawodawstwa, oprócz kilku wyjątków, nie podejmują zagadnienia zrzeczenia się praw majątkowych i nie regulują wprost takiego uprawnienia w swoich ustawach krajowych. Do wspomnianych wyjątków zalicza się m.in. Kenia oraz Chile, w których literalnie wskazana jest możliwość zrzekania się autorskich praw majątkowych. I tak np. sec. 45(1b) Copyright Act of Kenya stanowi, iż w skład domeny publicznej wchodzi utworzy, w odniesieniu

³⁵ I. Matusiak, *Treść prawa autorskiego*, s. 171.

³⁶ *Prawo własności intelektualnej*, red. J. Sieńczyło-Chłabicz..., s. 96.

³⁷ K. Siewicz, *Analiza prawna Creative Commons 0*, s. 4–5, http://fbc.pionier.net.pl/pro/wp-content/uploads/2012/07/CC0_analiza.pdf.

³⁸ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, wyd. 7, Warszawa 2017, s. 174.

do których autorzy zrzekli się praw. Ponadto wedle sec. 45(2) Copyright Act of Kenya zrzeczenie się praw przez twórcę lub jego następcę prawnego musi być sporządzone na piśmie i upublicznione. Ograniczeniem jest brak sprzeczności zrzeczenia się z uprzednio zawartym postanowieniem umownym dotyczącym danego dzieła. Autorskie ustawodawstwa krajowe nie regulują wprost możliwości zrzeczenia się uprawnień majątkowych bądź prawa autorskiego jako całości z uwagi głównie na ich znaczenie ekonomiczne. Dla wszystkich państw bardzo ważnym elementem systemu autorskiego jest ochrona interesów twórcy i umożliwienie mu czerpania jak najlepszych korzyści ze stworzonego dzieła.

Podstaw do dyskusji na temat zasadności ewentualnego wprowadzenia możliwości zrzekania się autorskich praw majątkowych należy upatrywać już na poziomie funkcji prawa autorskiego, do których należy stymulacja rozwoju twórczego przez ochronę praw przysługujących twórcy z racji stworzenia utworu, a także poprzez swobodny dostęp do dóbr kulturalnych stanowiących inspirację dla nowych twórców. Konstrukcja prawa autorskiego nakierunkowana jest jednak w przeważającej części na ochronę twórcy. Nie ulega wątpliwości, że twórcy zrzekający się autorskich praw majątkowych wzbogacaliby znacząco zasoby domeny publicznej. Tym samym większe pokłady dostępnej twórczości aktywizowałyby i skłaniałyby nowych twórców do tworzenia nowych utworów. Przez to, że skorzystanie z dzieła, jego rozpowszechnienie wymaga zgody i nierzadko zapłaty sporego wynagrodzenia, to twórczość może nie być zbyt powszechnie dostępna dla ogółu. Ponadto długi 70-letni okres ochronny doprowadza do tego, że po jego wygaśnięciu często zapomina się o twórcy i jego dziełach. Oprócz celów stymulacyjnych, utwory znajdujące się w domenie publicznej pełnią rolę edukacyjną w zakresie kulturowym, artystycznym i twórczym, dlatego też, moim zdaniem, wszelkie działania (oczywiście w zakresie dozwolonym przez obowiązujące prawo) mające na celu wspieranie i zasilanie domeny publicznej należy traktować pozytywnie. Jeżeli twórca pragnie zrzec się autorskich praw majątkowych i „przekazać” swoją twórczość do domeny publicznej, rozwijając tym samym twórczość i rynek autorski, to w moim odczuciu jest to dobry argument za tym, aby takowe zrzeczenie się praw uznać za możliwe. Jest to twierdzenie przewrotne z uwagi na wykształcone w doktrynie, literaturze i historii prawa autorskiego przekonanie o nadrzędności ochrony twórcy i zabezpieczeniu jego interesów majątkowych, niemniej jednak uważam, że należy głęboko zastanowić się przede wszystkim nad znalezieniem „zdrowego” balansu pomiędzy ochroną twórcy, a stymulacją twórczości i swobodnym dostępem do dóbr niematerialnych uzyskiwanym przez społeczeństwo. Oczywiście obie te funkcje są niezwykle ważne, lecz moim zdaniem należałoby wyważyć stosunek pomiędzy nimi właśnie m.in. dzięki takim działaniom. Głównym zarzutem, który oddziałuje dość mocno na kwestię zrzekania się autorskich praw majątkowych jest to, iż w obecnym kształcie instytucja domeny publicznej nie działa poprawnie. Jeżeli

jakieś dzieło przechodzi do domeny publicznej, to społeczeństwo w większości nie dowiaduje się o tym. Rozwój twórczy nie bazuje tylko na tantiemach i korzyściach materialnych, które zapewnia prawo autorskie, ale także twórczość, która już stała się wolna, w głównej mierze inicjuje procesy twórcze. Mimo iż teoretycznie twórczość przechodzi do domeny publicznej i staje się ogólnodostępna, to jednak faktycznie mało kto wie o jej wyswobodzeniu się z ram ochrony autorskiej. Uważam zatem, że instytucja domeny publicznej powinna wyjść naprzeciw obecnym czasom i w dobie informatyzacji i rozwoju technologicznego wykształcić sposoby informowania społeczeństwa o przechodzeniu twórczości do domeny publicznej, a tym samym rozwijać twórczość, tworząc za ich wzorem lub na ich podstawie nowe utwory i napędzając tym samym obrót autorski.

Przyjmując, iż możliwe jest zrzeczenie się uprawnień majątkowych, mając na względzie cel takiego zrzeczenia, a więc wsparcie rozwoju twórczości i udostępnienie jej do swobodnego użytku społecznego, nietrudno nie zauważyć, że, niestety, cel ten będzie zrealizowany tylko pośrednio. Tak naprawdę istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo, iż społeczeństwo dowie się o takowym procedurze. Wydaje się, iż dobrym rozwiązaniem mogłoby być funkcjonowanie swego rodzaju bazy utworów wolnych od autorskoprawnej ochrony. Być może rozwiązaniem byłoby wprowadzenie pewnego rodzaju formalizmu prowadzonego przez odpowiednio do tego przygotowane instytucje bądź jednostki. Myślę, że większa świadomość odnośnie do zasobów domeny publicznej lepiej pobudzałaby autorów do tworzenia nowej twórczości. Jeżeli przyjmiemy założenie o dopuszczalności zrzeczenia się autorskich praw majątkowych, to nasunie się kilka jurydycznie i praktycznie istotnych kwestii. Należy do nich problematyka formy i pochodnych zagadnień formalnych związanych ze zrzeczeniem się uprawnień majątkowych. Wątpliwości mogą pojawiać się podczas rozważania kwestii formy zrzeczenia, zakresu dopuszczalności, pól eksploatacji, utworów przyszłych itd. Ponieważ tematem niniejszego opracowania jest ogólna analiza dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich, a nie szczegółowe konstatacje formalne – jedynie wskazuję na problematyczne kwestie, które w związku z przyjęciem takiego stanowiska wymagają przeanalizowania.

4. Wnioski i postulaty *de lege ferenda*

W świetle powyższych rozważań należy stwierdzić, iż dokonana analiza zrzeczenia się praw autorskich w ustawodawstwie polskim ukazała interesujące wnioski końcowe. Prawa autorskie przysługujące twórcom z racji stworzenia utworu są zróżnicowane ze względu na swój odmienny charakter. Dlatego też różnić się będzie także ich status w kwestii zrzekalności. W stosunku do autorskich praw osobistych, mimo iż ustawa wyraźnie zakazuje zrzeczenia się więzi twórcy

z utworem jako całością, to istnieje możliwość zrzeczenia się jej poszczególnych części. Mimo iż jest to nowy i kontrowersyjny pogląd, wydaje się on zasadny. Mając na uwadze interpretację art. 16 pr. aut., w pełni popieram prezentowane stanowisko o możliwości zrzeczenia się poszczególnych elementów wchodzących w skład autorskich uprawnień osobistych. Zauważyć należy, iż dopuszczenie możliwości zrzeczenia się ich elementów składowych wyeliminowałoby liczne problemy natury praktycznej występujące obecnie w obrocie prawnym.

Jeśli chodzi o autorskie prawa majątkowe, to obecnie obowiązująca ustawa milczy w kwestii zrzekania się prerogatyw majątkowych, ustanawiając dwa sposoby przejścia, a niejako też pozbycia się ich za życia twórcy – umowę o przeniesienie autorskich praw majątkowych oraz umowę o korzystanie z utworu. Co istotne, nie ma w ustawie autorskiej *expressis verbis* wyrażonego zakazu zrzeczenia się autorskich praw majątkowych – zatem *a contrario* należy przyjąć, iż możliwe jest zrzeczenie się autorskich praw majątkowych. Polski ustawodawca, opierając się na jak najlepszej i jak najszerszej ochronie autorskoprawnej, nie przewidział możliwości, iż twórca może mieć wolę wyzbycia się swoich uprawnień majątkowych. Wyzbycie się przysługujących praw jeszcze za życia twórcy w zakresie autorskich praw majątkowych oznaczać będzie zatem znaczne skrócenie okresu ochronnego i przejście utworu do domeny publicznej.

Mimo iż teoretycznie dopuszczalne jest zrzeczenie się poszczególnych autorskich praw osobistych oraz autorskich praw majątkowych (z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia w przypadkach wskazanych w art. 18 ust. 3 pr. aut.), to w praktyce jest wielce wątpliwe czy dokonana przez twórcę czynność wywołałaby zamierzony skutek oraz czy taka czynność byłaby akceptowana w powszechnym obrocie prawnym. Należy stwierdzić, że wszelkie wątpliwości w tej materii wyeliminowałby konkretny i jednoznaczny przepis prawny.

Postulaty *de lege ferenda*:

1. Dopuszczenie możliwości zrzeczenia się praw autorskich w zakresie uprawnień majątkowych poprzez uregulowanie konkretnego i jednoznacznego przepisu prawnego.
2. Dopuszczenie możliwości zrzeczenia się poszczególnych uprawnień osobistych poprzez doprecyzowanie treści art. 16 pr. aut.
3. Akceptacja w obrocie prawnym skuteczności i ważności złożonego oświadczenia twórcy o zrzeczeniu się przez niego przysługujących mu uprawnień autorskich w określonym zakresie.

Bibliografia

Akty prawne

Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 24 lipca 1971 r. (Dz.U. z 1990, nr 82, poz. 474).

Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. (Dz.U. 1935 nr 84 poz. 515).

Ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. 1994 Nr 24 poz. 83, ze zm.).

Orzecznictwo

Wyrok SA w Warszawie z 14.05.2007 r., sygn. akt. I ACa 668/06, OSA 2008 nr 12, poz. 39.

Wyrok SN z 4.06.2013 r., sygn. akt. I PK 8/13, LEX nr 1438499.

Literatura

Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, wyd. 7, Warszawa 2017.

Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2013.

Błęszyński J., *Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie*, Warszawa 1979.

Dusollier S., *Scoping study on copyright and related right and the public domain*, Geneva 2011.

Grzybczyk K., *Prawo właściwe dla autorskoprawnej umowy licencyjnej*, Warszawa 2010.

Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, pod red. M. Frasa, M. Habdas, Warszawa 2017.

Niżankowska A.M., *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007.

Nowak-Gruca A., *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013.

Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz, pod red. J. Barty, R. Markiewicza, Warszawa 2011.

Prawo własności intelektualnej, red. J. Sieńczyło-Chłabicz, wyd. 4, Warszawa 2015.

Riedl K., *Materialnoprawne skutki zrzeczenia się roszczenia w procesie cywilnym*, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 1.

Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Prof. W Czachórskiego, pod red. J. Błęszyńskiego, J. Rajskiego, Warszawa 1985.

- Siewicz K., *Analiza prawna Creative Commons 0*, http://fbc.pionier.net.pl/pro/wp-content/uploads/2012/07/CC0_analiza.pdf.
- Skauradszun D., *Approaching or overtaking: transferring copyright in Germany and in the UK*, „Journal of Intellectual Property Law & Practice” 2011, vol. 6, nr 9.
- Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, pod red. S. Stanisławskiej-Kloc, A. Matlaka, Warszawa 2013.
- System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, wyd. 2, Warszawa 2012.
- System Prawa Prywatnego*, t. 13: *Prawo autorskie*, pod red. J. Barty, wyd. 2, Warszawa 2007.
- Szczotka J., *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*, Warszawa 2013.
- Ślęzak P., *Umowy w zakresie współczesnych sztuk wizualnych*, Warszawa 2012.
- Targosz T., Włodarska-Dziurzyńska K., *Umowy przenoszące autorskie prawa majątkowe*, Warszawa 2010.
- Traple E., *Umowy o eksploatację utworów w prawie polskim*, Warszawa 2010.
- Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, pod red. P. Ślęzaka, Warszawa 2017.
- Wolak G., *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2016.

Netografia

- <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode.pl>
http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=127295
<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/page-4.html#h-8>
<http://users.trytel.com/~pbkerr/copyright.html>
<https://www.copyright.gov/title17/92chap1.html>

STRESZCZENIE

Rozważania w zakresie problematyki dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich w ustawodawstwie polskim w niniejszym opracowaniu zostały podzielone – zgodnie z przyjętą dualistyczną koncepcją praw autorskich – na charakterystykę dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich zarówno w zakresie uprawnień osobistych, jak i majątkowych, przysługujących twórcy z racji stworzenia utworu. Zagadnienie szeroko pojętego transferu i przenoszenia praw autorskich jest kompleksowo omawiane zarówno w orzecznictwie sądowym, jak i w literaturze przedmiotu. Brak jest natomiast w doktrynie prawniczej i piśmiennictwie rozważań nad możliwością wyzbycia się uprawnień autorskich przysługujących twórcy jeszcze za jego życia. Niniejsze opracowanie udziela zatem odpowiedzi na pytanie – co w sytuacji, kiedy twórca nie chce, aby przysługiwały mu jakiegokolwiek uprawnienia autorskie. Rozprawia się z problemem, czy obecnie obowiązujące przepisy autorskie pozwalają na możliwość zrzeczenia się ich. W pierwszej kolejności konieczne było scharakteryzowanie pojęcia zrzeczenia się praw, co stanowiło podstawowy asumpt do dalszych bardziej szczegółowych rozważań. Ewentualna możliwość zrzeczenia się praw autorskich odmiennie kształtować się będzie w zależności od tego, z jakim charakterem uprawnień mamy do czynienia. W przypadku autorskich praw osobistych ową kwestię reguluje art. 16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Mimo to analiza tegoż przepisu dostarczyła nowych wniosków w omawianym zakresie. Jeśli chodzi o autorskie prawa majątkowe, to należy wskazać, iż w obecnie obowiązującym stanie prawnym nie ma *expressis verbis* jednoznacznych regulacji dotyczących zrzecania się praw autorskich, w związku z tym konieczne było dokonanie wykładni przepisów autorskich w tym obszarze. Omawiane problematyczne zagadnienie zostało dostrzeżone jednak przez zagranicznych ustawodawców i uregulowane w regulacjach krajowych, np. Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych czy Kanady. Analiza przepisów zagranicznych w tym zakresie stanowi jedną z części niniejszego opracowania. Przedstawione zostały również argumenty za, jak i przeciw dopuszczalności zrzeczenia się praw autorskich w ustawodawstwie polskim. Ostatecznie, przeprowadzona analiza ukazała jurydycznie cenne wnioski końcowe oraz postulaty *de lege ferenda*, które wykształciły się na tle całej pracy.

Słowa kluczowe: prawo autorskie, zrzeczenie, utwór, domena publiczna, autorskie prawa osobiste, autorskie prawa majątkowe

---

SUMMARY

The subject of this article is to analyse the problem of admissibility of renunciation of copyrights in Polish legislation. The problem of broadly understood transferability of copyrights is widely discussed both in court rulings and in the literature of the subject. The present paper therefore answers the question – what if the author does not want any copyrights to be vested in him. The eventual possibility of waiving copyrights will vary depending on the nature of the rights we are dealing with. In the case of personal copyrights, this problem is regulated by Article 16 of the Act on Copyright and Related Rights. As far as economic copyrights are concerned, it should be pointed out that in the current legal situation there is no explicit regulation on the renunciation of copyrights, therefore it was necessary to interpret copyright law in this area. However, the discussed problem was recognised by foreign legislators and regulated in national regulations, e.g. in the United Kingdom, the United States or Canada. The solutions adopted in the indicated countries were described, presenting interesting concepts for solving the analysed problem.

Keywords: copyrights, waiver, renunciation, work, public domain, personal copyrights, economic copyrights